

вими кроками для створення ефективного управління соціально-економічним, культурним розвитком територіальної громади є внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо надання реальної автономності органам місцевого самоврядування, прийняття законопроектів «Про територіальну громаду», «Про територіальний устрій», розробка конструктивної моделі співробітництва місцевої влади та населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Література.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.: зі змінами закону України від 8 груд. 2004 р. № 222. – К.: Парламентське вид-во, 2005. – 98 с.
2. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 24. – С. 170.
3. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 48. – С. 254.
4. Про Всеукраїнський конкурс проектів та програм розвитку місцевого самоврядування : Указ Президента України від 28 жовтня 2002 року № 952. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=952%2F2002>. – Назва з екрану.
5. Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні : Указ Президента України від 30.08.01 № 749/2001. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=749%2F2001>. – Назва з екрану.
6. Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25.05.2001 № 341/2001. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=341%2F2001>. – Назва з екрану.
7. Про заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2001 № 437-р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=437-2001-%F0>. – Назва з екрану.
8. Баймуратов М. А. Муниципальная власть: актуальные проблемы становления и развития в Украине: монография / М. А. Баймуратов, В. А. Григорьев. – Одесса : Юридическая литература, 2003. – 248 с.
9. Куйбіда В. С. Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні / В. С. Куйбіда. – Львів : Літопис, 2001. – 376 с.
10. Лациба М. Як територіальна громада може впливати на вирішення питань місцевого значення / М. В. Лациба, В. В. Бондаренко. – К.: [Український незалежний центр політичних досліджень], 2007. – 108 с.
11. Первомайський О. О. Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах. / О. О. Первомайський. – Х.: Страйд, 2005. – 184 с.
12. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2006 : монографія / за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2006. – 576 с.
13. Шаповал В. Форма держави в конституційному праві / В. Шаповал // Вісник Конституційного Суду України. – 2003. – С. 47 – 80.
14. Шумляєва І. Д. Організаційно-правові засади діяльності органів самоорганізації населення в Україні / І. Д. Шумляєва. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dums/2009-02/Shumlyayeva.pdf. – Назва з екрану.

УДК 352.075.1

Сергій Снігур

САМОДОСТАТНЯ ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Конституція України визначає територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування – вона здійснює місцеве самоврядування як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Проте переважна більшість територіальних громад не має демографічної, територіальної, матеріальної та фінансової основи для утримання комунальних та інших служб, необхідних для надання соціальних послуг населенню. Все це свідчить про те, що значною мірою самодостатність територіальної громади в Україні сьогодні існує лише на папері, вона не має матеріальної та фінансової основи, належного законодавчого забезпечення. Для того, щоб територіальна громада стала насправді самодостатньою, необхідно створити такі умови, при яких громада буде спільністю людей, об'єднаних не лише спільним проживанням, а й спільною участю у вирішенні питань місцевого значення, спільною відповідальністю за розвиток села, селища, міста, а сьогодні в суспільній свідомості місцеве самоврядування ототожнюється переважно з місцевими органами влади та їх посадовими особами.

Ключові слова: *міське самоврядування, державне управління, самодостатня територіальна громада.*

➔ Конституція України визначає територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування – вона здійснює місцеве самоврядування як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. В той же час Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає територіальну громаду як жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, що мають єдиний адміністративний центр, сільську раду. Конституційний статус територіальної громади не отримав належної законодавчої деталізації. Більше того, повноваження місцевого самоврядування в цьому Законі визначаються, як і за радянської системи, через компетенцію відповідних органів місцевого самоврядування.

У зв'язку з цим, важливі питання функціонування системи місцевого самоврядування залишились неврегульованими законом, що стримує розвиток демократії, стоїть на заваді становлення дієздатних та самодостатніх територіальних громад. Переважна більшість територіальних громад не має демографічної, територіальної, матеріальної та фінансової основи для утримання комунальних та інших служб, необхідних для надання соціальних послуг населенню. Все це свідчить про те, що значною мірою самодостатність територіальної громади в Україні сьогодні існує лише на папері, вона не має матеріальної та фінансової основи, належного законодавчого забезпечення. Для того, щоб територіальна громада стала насправді самодостатньою, необхідно створити такі умови, при яких громада буде спільністю людей, об'єднаних не лише спільним проживанням, а й спільною участю у вирішенні питань місцевого значення, спільною відповідальністю за розвиток села, селища, міста, а сьогодні в суспільній свідомості місцеве самоврядування ототожнюється переважно з місцевими органами влади та їх посадовими особами.

Крім того, з прийняттям Конституції України ми отримали модель влади, яка має значні недоліки:

© Снігур С.П., 2010.

- надмірна централізація влади;
- неповноцінне місцеве самоврядування;
- концентрація переважної більшості владних повноважень щодо соціально-економічного та культурного розвитку територій в руках органів виконавчої влади, що прямо суперечить принципу субсидіарності, який отримав закріплення в Європейській хартії місцевого самоврядування;
- наявність правових підстав для втручання органів виконавчої влади у сферу компетенції місцевого самоврядування, враховуючи особливості законодавчого регулювання порядку формування місцевих бюджетів та казначейського обслуговування місцевих бюджетів;
- наявність великої кількості державних контролюючих структур, діяльність яких може бути використана (і використовується на практиці) з метою організації тиску на органи та посадових осіб місцевого самоврядування тощо.

Сучасний стан та проблеми функціонування місцевого самоврядування в Україні аналізуються в роботах відомих вчених та практиків Н. Р. Нижник, В. В. Корженка, І. Коліушка, Д. Горелова та інших.

Метою статті є спроба визначення статусу територіальної громади як первинного суб'єкту місцевого самоврядування, здатного до виконання завдань та функцій місцевого самоврядування в обсягах, що відповідають рівню дієздатних та самодостатніх територіальних громад.

Мета

Відповідно до положень Європейської хартії про місцеве самоврядування, основні повноваження місцевого самоврядування встановлюються конституцією або законом. В Україні вони закріплені в загальному вигляді у ст.143 Конституції України [1], а їх деталізація міститься в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні»[2].

Повноваження місцевого самоврядування можуть реалізуватися безпосередньо населенням територіальної громади, оскільки вона виступає первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень і може самостійно вирішувати будь-яке питання місцевого значення, віднесене законодавством до відання місцевого самоврядування. Саме тому розглядається реалізація функцій і повноважень місцевого самоврядування в цілому, а не тільки його органів, адже в механізм їх реалізації включена вся система місцевого самоврядування.

Існує певне коло питань, які можуть вирішуватися тільки безпосередньо населенням відповідної громади. Це право обирати представницькі органи місцевого самоврядування і сільського, селищного, міського голову, виражати свою волю на місцевому референдумі, загальних зборах громадян, реалізувати право на місцеві ініціативи, громадські слухання, здійснювати контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Проте переважна більшість повноважень реалізується органами і посадовими особами місцевого самоврядування. Відповідно до ст.143 Конституції України, повноваження місцевого самоврядування – це закріплені нормами права за населенням та місцевими органами влади права та обов'язки, необхідні для здійснення завдань і функцій місцевого самоврядування на своїй території [1].

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст.44) окремо закріплює повноваження представницьких органів місцевого самоврядування, їх виконавчих органів та посадових осіб місцевого самоврядування, розрізняючи власні й делеговані повноваження.

- Власні повноваження – ті права і обов'язки, які визнає за суб'єктами місцевого самоврядування держава і які забезпечують самостійне вирішення населенням питань місцевого значення.

- Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом з одночасною передачею необхідних матеріальних і фінансових ресурсів, реалізація яких підконтрольна органам державної виконавчої влади.

У переважній більшості зарубіжних держав на законодавчому рівні закріплено дволанкову систему організації муніципальної влади, яка, поряд з територіальними громадами, включає також органи місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб. Подібна система організації муніципальної влади була закріплена і в українському законодавстві. Зокрема, було визнано, що територіальна громада села, селища, міста є основним носієм функцій місцевого самоврядування. Вона може здійснювати свої повноваження як безпосередньо – у формі місцевих референдумів, загальних зборів громадян за місцем проживання, ініціювання розгляду поточних питань місцевого значення у відповідних радах, громадських слухань, створення будинкових, квартальних, вуличних органів самоорганізації населення, так і через відповідні ради та їхні виконавчі органи.

Важлива роль у здійсненні муніципальної влади належить сільським, селищним, міським радам та їхнім виконавчим органам. Стаття 26 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає коло питань, які можуть вирішуватися винятково місцевими радами. Серед них – питання самоорганізації ради та формування її органів (затвердження регламенту ради, утворення комісій та визначення їхнього складу, формування виконавчого органу ради тощо); економічного, соціального та культурного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці тощо. До повноважень рад також віднесено затвердження місцевих бюджетів, встановлення муніципальних податків та зборів, прийняття рішень про випуск облігацій місцевих позик, управління комунальною власністю. Крім того, муніципальні представницькі органи мають досить вагомі важелі контролю за діяльністю місцевих голів та утворених радами органів. Так, рада може прийняти рішення про недовіру відповідному голові, вимагати від виконавчого комітету подання звіту про діяльність, за результатами розгляду якого переобрати всіх чи окремих членів комітету.

Виконавчими органами рад [2] є їхні виконавчі комітети, відділи та управління, які формуються на строк повноважень ради та очолюються відповідно сільськими, селищними та міськими головами. Ці органи наділені широкими повноваженнями практично в усіх сферах життя відповідних громад, зокрема – соціально-економічного, культурного розвитку територій, оборонної роботи, забезпечення правопорядку; управління комунальною власністю, зовнішньоекономічною діяльністю тощо. Ці повноваження Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» розподілено на власні (здійснення яких пов'язане з вирішенням питань місцевого значення та наданням громадських послуг) та делеговані (окремі повноваження органів виконавчої влади, виконання яких у зв'язку з наближеністю органів місцевого самоврядування до жителів сіл, селищ та міст держава вважає за доцільне покласти на муніципальні органи).

Виконавчі органи місцевих рад очолюються сільськими, селищними та міськими головами. Останні здійснюють три основні функції: представляють громади сіл, селищ та міст у відносинах з іншими територіальними громадами та органами державної влади, головуєть на засіданнях рад та очолюють їхні виконавчі комітети.

Органами, які забезпечують реалізацію спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» не передбачив існування виконавчих органів цих рад – рішення останніх виконуються відповідними місцевими державними адміністраціями. Повноваження регіональних представницьких органів законодавство зводить, в основному, до організації власної роботи, затвердження поданих

на розгляд рад відповідними місцевими державними адміністраціями програм соціального, економічного та культурного розвитку відповідних територій, обласних та районних бюджетів тощо. При цьому значна кількість повноважень рад обласного і районного рівнів делегується місцевим державним адміністраціям – зокрема, сприяння інвестиційній діяльності на території області (району); об'єднання на договірних засадах коштів підприємств та організацій, розташованих на відповідній території, і населення, а також бюджетних коштів на будівництво та реконструкцію об'єктів соціальної інфраструктури, на охорону навколишнього середовища; забезпечення розвитку науки та освіти, охорони здоров'я тощо.

Законо «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації» визначили коло питань, віднесених до компетенції органів державного управління на місцях та муніципальних органів. На законодавчому рівні також було передбачено положення, відповідно до якого органи виконавчої влади та їхні посадові особи не мають права втручатись у законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені законодавством до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків виконання делегованих їм радами повноважень. Обмежено і втручання муніципальних органів у діяльність управлінських структур: органи самоврядування не можуть втручатись у діяльність органів державного управління, за винятком випадків виконання ними делегованих повноважень державної влади.

Поглянемо, на чому ґрунтується матеріальна основа місцевого самоврядування?

Якість муніципальних послуг та ефективність функціонування системи місцевого самоврядування в цілому залежать від наявності у власності територіальних громад достатніх коштів. Законодавство закріпило за територіальними громадами право на володіння, користування і розпорядження належним їм на праві комунальної власності рухомим та нерухомим майном, землею та природними ресурсами, закладами культури та освіти тощо. Від імені територіальної громади повноваження власника здійснюють відповідні муніципальні органи.

Звісно, існують проблеми розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Незважаючи на активні кроки України у напрямі реформування місцевого самоврядування, багато проблем, пов'язаних із здійсненням територіальними громадами права на вирішення питань місцевого значення, залишаються по суті невирішеними. Зокрема, найбільші дискусії точаться навколо удосконалення організації муніципальної влади, відносин між органами самоврядування та місцевими державними адміністраціями; оптимізації порядку формування місцевих рад. Не менш гостро стоїть проблема зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевої влади.

Щодо удосконалення системи місцевого самоврядування, чи не найголовнішою запорукою підвищення ефективності функціонування системи місцевого самоврядування в Україні є створення державою таких механізмів, які б дозволяли територіальним громадам вирішувати поточні проблеми місцевого значення не лише через відповідні муніципальні органи, але і за допомогою різних форм безпосередньої демократії.

У переважній більшості держав, що утворились на теренах колишнього СРСР, на законодавчому рівні було закріплено право громад на здійснення місцевого самоврядування безпосередньо, тобто без участі органів самоврядування. При цьому в українському законодавстві не визначено дієвих механізмів його реалізації: єдиним кроком у напрямку зміцнення впливу громад на вирішення місцевих питань стало законодавче визначення статусу органів самоорганізації населення (будинкових, вуличних, квартальних комітетів). Здійснення самоврядування в інших формах безпосередньої де-

мократії чинним законодавством фактично унеможливлено (скажімо, більшість положень ухваленого ще у 1990 році Закону «Про всеукраїнський та місцевий референдуми» суперечить не лише загальноприйнятій світовій практиці, але і положенням Конституції, а тому – не можуть застосовуватись на практиці). Це, зрозуміло, навряд чи сприяє підвищенню ефективності функціонування муніципальної влади.

Чимало дискусій точиться і навколо питання про розмежування повноважень [6] між різними ланками органів самоврядування. В усіх демократичних державах визначальним принципом розподілу функцій не лише між органами місцевого самоврядування, але і між органами муніципального та державного управління, є принцип субсидіарності, відповідно до якого органи самоврядування та виконавчої влади повинні виконувати лише ті завдання, які не спроможні виконати органи нижчого рівня. Натомість в Україні такий підхід до розподілу повноважень між муніципальними інституціями визнаний не був. Так, чинним законодавством на виконавчі органи сільських, селищних та міських рад покладено обов'язки щодо надання додаткових до встановлених державою гарантій соціального захисту населення, подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, створення будинків-інтернатів для малозабезпечених та самотніх громадян, підготовки програм економічного та соціального розвитку, раціонального використання природних ресурсів тощо. При цьому законодавцем не було враховано реальної спроможності здійснення цих функцій відповідними органами: загальновідомо, що за рахунок лише доходів від комунального майна, що належить селу, та місцевих податків виконати покладені на виконавчі органи рад обов'язки буде неможливо.

Недостатньо було враховано зарубіжний досвід і при законодавчому визначенні повноважень районних та обласних рад: функції останніх зводяться скоріше не до представництва громад, а до перерозподілу коштів між селами, селищами та містами (часто – з нехтуванням інтересів тих громад, які, фактично, відіграють визначальну роль у формуванні обласних та районних бюджетів), затвердження поданих місцевими державними адміністраціями програм економічного та соціального розвитку регіонів, а також визначення порядку власної діяльності.

Пропонуються два шляхи розмежування повноважень між різними ланками системи муніципального управління. Перший з них – збільшення територіальних громад. Прихильники такого способу вдосконалення функціонування місцевого самоврядування наголошують на тому, що лише за умови забезпечення самодостатності територіальних громад (тобто через створення таких громад, які за рахунок власних податкових надходжень та господарської діяльності будуть спроможні забезпечити належне фінансування та надання якісних муніципальних послуг) ефективне муніципальне управління стане реальністю. Водночас збільшення територіальних громад перешкоджають положенням Конституції, якими за кожною сільською громадою закріплено право на здійснення місцевого самоврядування. Тим самим створюються законодавчі умови для їхнього подальшого подрібнення.

Зміст другої моделі полягає у скороченні переліку функцій сільських, селищних та міських рад до таких меж, в яких відповідні громади будуть здатні надавати муніципальні послуги за рахунок власних коштів. При цьому пропонується відповідно розширити обсяг повноважень районних та обласних рад. Але і такий підхід до вирішення проблем самоврядування містить чимало недоліків. Зокрема, він не може врахувати нерівномірність економічного розвитку сіл, селищ та міст, чисельність членів відповідних громад та цілу низку інших факторів.

Удосконалення порядку формування муніципальних, районних та обласних рад.

Передбачений Законом «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» порядок прове-

дення виборів до місцевих представницьких органів зумовив виникнення цілої низки проблем, дискусії навколо яких не вщухають і дотепер.

Не менше проблем у стосунках місцевих державних адміністрацій з органами самоврядування виникло у зв'язку з поділом повноважень виконавчих органів місцевих рад на власні та делеговані. Такий підхід не є типовим для переважної більшості зарубіжних країн: виконавчі органи влади делегують муніципалітетам свої повноваження, як правило, на договірній основі (але аж ніяк не на підставі закону). Крім того, органам місцевого самоврядування в Україні делеговано ті повноваження, які, за логікою, повинні реалізовуватись органами державного управління, а не муніципальними структурами (скажімо, організація мобілізаційної роботи у відповідних територіальних одиницях). Водночас покладення на муніципальні органи тягаря делегованих повноважень не супроводжувалось виділенням на їхню реалізацію відповідних бюджетних коштів.

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» закріпив за територіальними громадами право на володіння, користування та розпорядження комунальною власністю. Але далі закріплення цього права законодавець не пішов. Так, у жодному правовому акті не було визначено конкретного порядку передачі майна з державного володіння у муніципальну власність. Низка проблем виникає і при спробах розмежування власності міст та адміністративно-територіальних одиниць, які ввійшли до їх складу, так само як і власності областей, районів, міст. Поза правовим регулюванням залишився і порядок розпорядження комунальною власністю громадою безпосередньо, тобто без участі органів місцевого самоврядування. Без вирішення цих питань про підвищення якості муніципальних послуг годі й думати.

➔ Проведений аналіз показує цілу низку проблем, які заважають органам місцевого самоврядування якісно та на високому рівні виконувати покладені на них завдання.

Оскільки місцеве самоврядування – це складна соціальна система, що діє через сукупність механізмів (організаційний, правовий, фінансово-економічний, інформаційний та ін.), виникає нагальна вимога, з одного боку, комплексного їх упродовження та взаємоузгодженого удосконалення, адже ці механізми характеризуються органічними зв'язками, а з іншого – реалізації при цьому організуючої та консолідуючої ідеї щодо життєзабезпечення громадян, задоволення їх потреб та інтересів.

Сьогодні в Україні важко чітко визначити політичні сили, органи державної влади чи громадські організації, які були б безпосередньо зацікавленими у створенні та розвитку дієвої системи місцевого самоврядування. Дії ж наявних суб'єктів місцевого розвитку не можна вважати узгодженими, виваженими та стратегічно правильними, внаслідок чого місцеве самоврядування ще не зайняло належного місця в політичній системі українського суспільства.

Ефективними засобами розв'язання суперечностей щодо здійснення місцевого самоврядування та підвищення його ефективності в сучасних умовах можна вважати соціальне партнерство, об'єднання невеликих територіальних громад на принципах самодостатності і стимулювання тих громад, які об'єднуються, розробку та використання органами місцевого самоврядування стратегій функціонування та розвитку; зміцнення матеріально-фінансової основи шляхом підтримки розвитку «сильних» підприємств, діяльність яких є суспільно-корисною для громади; застосування реальних соціальних технологій контролю громади за діяльністю органів місцевого самоврядування, удосконалення організаційної, інформаційної та нормотворчої діяльності.

Література.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. - Ст.ст.141, 142, 143.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Урядовий кур'єр. – 1997. – № 107. – С. 108.

3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» / Урядовий кур'єр. – 1999. – № 107.

3. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування. Навч. посіб. / М. Пітнік, В. Кравченко, Е. С. Моньйо, Б. Фонтер, В. Черніков та ін. – К., 2000. – С. 136.

4. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: Монографія / Кол. авт.; відпов. ред. – проф. Н. Р. Нижник. // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 1997. – 448 с.

5. Кравченко В. Розмежування повноважень за чіткими критеріями. // Місцеве самоврядування. – 1997. – № 5. – С. 42.

6. Місцеве самоврядування: світовий та український досвід: Посібник. – К.: Заповіт, 1997. – 189 с.

7. Територіальне управління: проблеми, рішення, перспективи: Моногр./ В. В. Корженко, Г. С. Одінцова та ін.; За заг. ред. В. В. Корженка. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2004. – 216 с.

УДК 342.8

Юлія Стрілець

ВИБОРЧА СИСТЕМА І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті проаналізовано зв'язок виборчої системи та відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування перед територіальною громадою

Ключові слова: *місцеве самоврядування, виборча система, відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування.*

➔ Стаття 69 Конституції України визначає, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії [5].

Вибори є формою народного волевиявлення, одним із способів формування народом як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування. Вони дають змогу народу формувати владу, здійснювати контроль за виконанням її функцій. Саме вибори постають формою притягнення громадою до відповідальності політичних партій, які формують представницькі органи громади. Результати виборів засвідчують наскільки влада виправдала наданий їй вотум народної довіри, наскільки виконала поставлені перед нею цілі, оскільки на виборах кандидати в депутати, політичні партії та виборчі блоки, що висувають списки кандидатів у депутати, пропонують виборцям свої передвиборні програми й беруть на себе відповідальність за їх виконання. Проте, законодавством демократичних держав не передбачається застосування юридичних санкцій за нереалізацію обіцяного. Відповідальність депутатів, партій, блоків за виконання передвиборних програм може настати лише на наступних виборах. І значною мірою це залежить від того, за якою виборчою системою вони відбуваються.

© Стрілець Ю.П., 2010.